

KURTULUŞ SAVAŞI'NDA İSTANBUL GİZLİ GRUPLARI

BÜLENT ÇUKUROVA

Mondros Mütarekesi'nden sonra, İstanbul'da bazı gruplar ortaya çıkmıştır. Mütareke sonrası kurulan ilk teşkilât "Karakol Cemiyeti"dir. Talât Paşa'nın direktifiyle kurulan bu Cemiyet, başlangıçta, İstanbul'da kalan eski İttihatçılar arasında dayanışma sağlamak amacıyla kurulmuştur.¹ Kurucuları ise, Kara Vasıf ve Galatalı Şevket Beylerdir.² Cemiyetin çalışmaları çok yönlü olmuştur. İstanbul halkını ve Anadolu yakasındaki çeteleri de silâhlendirmişlerdir. Bunun yanında İstanbul semt ve kazaları teşkilâtlandırılarak, İstanbul - Anadolu arasında irtibatı temin amacıyla Kocaeli mıntıkasında bir menzil hattı (teşkilâtı) kurulmuştur. Hattın menzil kumandanlığına ise, Yenibahçeli Şükrü Bey getirilmiştir.³ Cemiyet bû hat kanalıyla Anadolu'ya değerli şahsiyetler ve silâh kaçırmıştır. Bu hattan kaçanlar, Kocaeli, Şile - Giresun, İzmit, Geyve mıntukalarındaki çeteler tarafından himaye edilmiştir. İşgal kuvvetlerinin çok uğraşmasına rağmen, menzil hattı tesbit edilip, yok edilememiştir.⁴ Cemiyet, gümrükleri ellerinde tutan eski İttihatçıları teşkilâtlandırarak, gümrük memurları arasında, kendi adamlarından müteşekkil bir kadro kurmaya da önem vermiştir. İstanbul gazetesi, bu sebeple 13 Mayıs 1919 tarihli nüshasında: "Cereyan-ı vekayiden anlaşıldığına göre, idare-i mezkûrede halen müstahdem bulunan ekâbir memurinin İttihatçılardan mürekkep olması hadisat-ı salifenin tekevvününe bais olmaktadır. Celb-i dikkat ederiz. Gümrük gibi mühim bir şube-i idareyi hâlâ İttihatçıların ellerinde mi bulunduracağız?" demektedir.⁵ İngiliz subayı Rawlinson da, hatıralarında, Trabzon'da

¹ Samih Nafiz Tansu, İki Devrin Perde Arkası, Anlatan: Hüsamettin Ertürk, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1957, s. 217. (Cemiyet bir de K. C. harflerini taşıyan bir mühür kazdırmıştı.)

² Muharrem Giray, İstanbul'un İşgalinde Gizli Bir Teşkilât, Karakol Cemiyeti, Yakın Tarihimiz, 1.11.1962, s. 345.

³ Erik Jan Zürcher, The Unionist Factor, The Role of the Committee of Union and Progress in The Turkish National Movement, E. J. Brill, Leiden 1984, s. 82-83.

⁴ Enver Behnan Şapolyo, İstanbul ve Millî Mücadele'nin İç Âlemi, İstanbul 1967, s. 21. (Halide Edip Adivar da bu hattan Anadolu'ya geçmiştir. bk. Fahri Can, Millî Mücadele'de Halide Onbaşı, Yakın Tarihimiz, 1.4.1962, s. 99-100.)

⁵ İstanbul gazetesinin sahibi ve yayımcısı Sait Molla idi.

mühürlenmiş paketinin, aradan uzun bir müddet geçmiş olmasına rağmen, kimse tarafından açılmadığını, buna kimsenin cesaret edememiş olduğunu belirtmektedir.⁶ Karadeniz limanlarına Karakol Cemiyeti'nce teşkilât elemanları yerleştirildiğine göre, bu mührün teşkilâtın mühürü olabileceği göz önünde tutulmalıdır. Teşkilâtın İstanbul'da faaliyet gösterdiği süre içinde de, Anadolu'ya geçen şahısların eline K.C. mühürlü tavassut vesikaları verilmiştir.

Karakol Cemiyeti, İstanbul'dan kaçmış bulunan İttihat ve Terakki liderlerinin direktifleri yönünde hareket etmiş olsa gerektir. Halil Paşa İstanbul'dan; Nuri Paşa da Batum'da Ardahan kışlasındaki İngiliz hapishanesinden 7 Ağustos'ta kaçırılmışlardır. Bu kaçış, Karakol Cemiyeti tarafından gerçekleştirilmiş olmalıdır.⁷ Cemiyet'in bu yöndeki girişimleri oldukça fazladır.⁸

Mustafa Kemal, Erzurum Kongresi'nden sonra Sivas'a geçtiğinde Kara Vasıf Bey, Sivas'a giderek kendisiyle görüşmüştür. Atatürk, Cemiyet'i ve Kara Vasıf ile görüşmelerini şöyle anlatmaktadır:

“Biz Erzurumda, Kongre mukarreratının her tarafça anlaşılmasına ve mütteliheden tatbikatını temin esbabına tevessül ederken, Karakol Cemiyeti'nin Teşkilât-ı Umumiye Nizamnamesi ve Karakol Cemiyeti Vezâif-i Umumiye Talimatnamesi diye matbu bir takım evrakın, bütün orduya, kumandan, zabıt herkese tevzi olduğundan haberdar edildik.

Bu Talimatnameyi okuyan, bana en yakın kumandanlar dahi, bu teşebbüsü şahsıma atfederek birçok şüphe ve tereddütlere düşmüşler. Benim, bir taraftan kongrelerle alenî ve millî müşterek mesaide bulunurken, bir taraftan da esrarengiz ve müthiş bir komite teşkili ile ıstıgal etmekte olduğum zehabına düşmüşler. Filhakika, bu Teşkilât ve teşebbüsün failleri, ki İstanbul'da bulunuyorlarmış, teşebbüslerini benim nam ve hesabıma yapmakta imişler.

Karakol Cemiyeti'nin Teşkilât-ı Umumiye Nizamnamesi'ne göre, Merkez-i Umumî azaları ve adetleri ve mahal ve tarz-ı içtimaları, suret-i intihap ve tavzifleri suret-i mutlakada hafî ve mektum tutulur.

⁶ Alfred Rawlinson, *Adventures in the Near East (1918-1922)*, London-New York 1924 (Third edition), s. 354.

⁷ Stefanos Yerasimos, *Türk-Sovyet İlişkileri*, İstanbul 1979, s. 111. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, İstanbul 1969, s. 185.

⁸ Baha Said'in Bolşeviklerle münasebetleri için bk. Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, İstanbul 1969, s. 509, 610, 628; Gotthard Jaeschke, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi*, Ankara 1970, s. 84; Stefanos Yerasimos, *Türk-Sovyet İlişkileri*, İstanbul 1979, s. 113, 114, 121, 134, 136; Erik Jan Zürcher, *The Umonist Factor*, Leiden 1984, s. 121.

Bir de en ufak ifşaat veya Karakol Cemiyeti'ne hatar ve tehlike ve hatta tehlikeyi dat bir şüphe getiren, derhal idam olunur.

Vezaif-i Umumiye Talimatnamesi'nde de, bir 'millî ordu'dan bahsolunuyor ve 'Bu ordunun başkumandanı ve büyük erkânıharbiyesi, ordu ve kolordu ve fırka kumandanları ve erkânıharbiyeleri müntehap ve mansup olup mektum ve hafî tutulur. Bunlar, vazifelerini suret-i mahremanede hafiyen ifa ederler' sarahati okunur.

Efendiler, derhal kumandanları ikaz ve bu Nizamname ve Talimatname ahkâmını asla mevki-i tatbika koymamaları lâzım geldiğini ve teşebbüsün membamı tahkik etmekte olduğumu bildirdim.

Sivas'a muvasalatımdan sonra, oraya gelen Kara Vasıf Bey'den anladım ki, bu işi yapan kendisi ve bazı rüfekâsı imiş.

Her halde, bu tarz-ı hareket doğru değildir. Herkesi idam ile tehdit ederek meçhul bir merkeze, meçhul bir başkumandana, meçhul bir takım kumandanlara itaate mecbur kalmağa kalkışmak, çok hatarnâk idi. Filhakika derhal, bütün ordu mensuplarında yekdiğere karşı bir adem-i emniyet ve levahhuş başladı. Meselâ, herhangi bir kolordu kumandanının: 'Benim kumanda etmekte olduğum kolordunun, acaba mektum ve hafî kumandanı kimdir? Bu gizli kumandan, acaba, ne vakit ve nasıl kumandaya vaz'-ı yed edecek? Ve acaba bana ne muamele yapacak?' gibi bihakkın bir takım tevehhümata kapılması müstebad değildi.

Sivas'ta Kara Vasıf Bey'e, gizli merkezin, gizli başkumandanın ve gizli büyük erkânıharbiyenin kimler olduğunu sorduğum zaman: 'Hepsi siz ve arkadaşlarınızdır' cevabını vermişti. Bu büsbütün istiğrabımı mucip olmuştu. Bu cevap, elbette, makul ve mantıkî olamazdı. Çünkü, bana asla, böyle bir tertip ve teşkilden kimse bahsetmiş ve muvafakatimi almış değildi.

Bu Cemiyetin bilâhare, hassaten İstanbul'da muhafaza-i unvan ederek idame-i faaliyete çalışmış olduğu anlaşıldıktan sonra, teşkilinde ve buna dair bizzarure bize verilmiş olan malûmatta, samimiyet bulunabileceği iddia olunamaz."⁹

Kara Vasıf, İstanbul'a döndükten sonra, Anadolu millî hareketi için de çalışmaya başlamıştır.¹⁰ Cemiyet Anadolu'ya silâh, cephane, mühimmat kaçırmıştır. Sait Molla'nın yazdığı mektuplar da İstanbul Millî Teşkilâtı'nca ele geçirilerek Mustafa Kemal'e gönderilmiştir.¹¹

⁹ Atatürk, Nutuk, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1981, s. 99-100.

¹⁰ a.g.e., s. 413, 423, 433, 435.

¹¹ a.g.e., s. 393. Şaban Çavuşoğlu, İttihat ve Terakki'nin Gizli Plânı, Yakın Tarihimiz, 1.9.1962, s. 263-264.

16 Mart 1920'de İstanbul'un işgali, Karakol Cemiyeti'nin sonu olmuştur. Atatürk, İstanbul'da yeni bir teşkilâtı gerekli kılan bu kapanma olayını şöyle anlatır:

*"İstanbul'da nokta-i nazarlarımızı takip edecek kimse kalmamıştı. Aylarca ve muhtelif tarz ve suretlerle vuku bulan ikazlarımıza rağmen bizim dediğimiz tarzda teşkilât yapmayıp, Karakol Cemiyeti'nin vücut bulmasına çalışanların başları, Malta'ya gitmiş ve İstanbul'da, efradının hayat ve faaliyetlerinden eser kalmamıştı. Orada yeniden teşkilât yapmak için çok zahmelli mesai ve o zamanki halimize göre haddimizden fazla para sarf etmeye mecbur oldum."*¹² Karakol Cemiyeti'nin kapanması üzerine, Merkez Heyeti üyeleri Anadolu'ya geçmiştir.¹³

1920 ortalarından 1921 başlarına kadar, İstanbul'da çok sayıda grup ortaya çıkmıştır. Bu millî gruplardan bir tanesi Beşler Grubu'dur. Kara Kemal tarafından tasarlanan bu teşkilâta, Anadolu'ya yayılma ve işgalcilere karşı Anadolu'nun müdafaası düşünülmüştü. Grup Merkez Heyeti beş kişi olacak, her kişiye bağlı beşerli gruplar ile, hücre usulü çalışılacaktı.¹⁴ Fakat bu Teşkilât pek başarılı olmamış olsa gerektir ki, Hüsametdin Bey'in hatıraları dışında, Beşler Grubu'nun ismine pek rastlanmamaktadır.¹⁵ Sebat-ı Millî Grubu, Yıldırım Grubu, Vefa Grubu, Ay Grubu, İmalât-ı Harbiye Grubu, Berzenci Grubu, Muavenet-i Bahriye Grubu, Yavuz Grubu da bu millî gruplardandır.

Bu dönem İstanbul grupları içinde en önemlilerinden ve genişlerinden birisi Felâh Grubu'dur. Bu Grup içindeki Mücâhit ve Muharip Grupları

¹² Atatürk, Nutuk, 1981, s. 564. (1921 Ekimindeki esir mübadelesi ile ilgili anlaşma ile, 17 İngiliz esirinin teslimine karşı, İngiltere 51 Türk esirini geri vermiştir.) Gotthard Jaeschke, Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1971, s. 190, 283. (Kasım 1921'de Kara Vasıf Ankara'ya gelmiştir. Mustafa Kemal kendisini Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu İdare Heyeti Üyeliği'ne seçtirilmiş, ancak Ocak 1922'de Kara Vasıf istifa etmiştir.) Atatürk, Nutuk, 1981, s. 842, 844.

¹³ Mehmet Arif, Anadolu İnkılabı - Mücadele-i Milliye Hatıratı, İkdâm Matbaası, İstanbul 1340, s. 79.

¹⁴ İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin de çalışma usulü bu şekilde idi. Cemiyet Nizamnamesi'nin 9. maddesinde, yönetim: "İstanbul Meclis-i İdaresi'ni tertip eden bir reis ile dört azamın her biri bir kol itibarıyla, efrad-ı cemiyet, beş kola münkasımdır. Her kolun derecesi reisten bed ilc bir, iki, üç, dört, beş rakamlarıyla ifade ve her ferdin hüviyetini müşar olan numarası dahi mensup olan kolun derecesi suret ve o kolda mevcut efradın kaçınıcı olduğunu gösteren rakam mahreç olan bir küsur ile tayin edilecektir. Meselâ üçüncü kolun beş yüz yirmi beşinci numarası 3/525'tir" şeklinde tarif edilmekte idi. Beşli idare dışında, bu şekilde ad yerine numara ile yazılmış M. M. Grubu belgeleri de mevcuttur.

¹⁵ Hüsametdin Ertürk, Millî Mücadele'de Teşkilât-ı Mahsusa, Askerî Tarih Stratejik Etüt Dairesi Başkanlığı Arşivi, A. 1/218, D. 449-449/A., ATASE Kitaplığı, (transkripsiyon metin) s. 134.

istihbarat faaliyetlerini yürütmüş; Anadolu için, grup elemanları kurye olarak görevlendirilmiştir.¹⁶ Felâh Grubu değişik dönemlerde, gizleme amacıyla, Hamza, Mücahit, Muharip, Güneş Grubu adlarını da kullanmıştır.¹⁷ Kimi zaman birbirlerinden habersiz, kimi zaman birlikte çalışan bu gruplar, Erkânıharbiye ile tek tek ilişki kurmuşlardır. Bu, bir grup yakalanacak olursa, diğer grupların ele geçmemesi için gerçekleştirilmiş bir karşı hazırlık niteliğindedir.¹⁸ Gruplar bazen kendi içinde bölünmüş, zaman zaman da temkinli olmak zorunda kaldıklarından, isimlerini değiştirmişlerdir. Bu gruplar, binlerce kişiyi ve İstanbul'daki depoları basarak elde ettikleri silâhları, çeşitli güçlüklerle rağmen, Anadolu'ya geçmişlerdir. İstanbul'un bu işgal günlerindeki karışıklığı göz önünde bulundurulacak olursa, bu görevin ne derece zor olduğu anlaşılabilir.¹⁹ Bu dönemde İstanbul'dan Anadolu'ya geçenler, A.P. (Ayın Pi) denilen Askerî Polis Teşkilâtı tarafından kontrol edilmekte idiler.

1921 başlarında, Fevzi Paşa'nın direktifiyle Erkânıharbiye'ye bağlı olarak çalışacak "Müsellâh Müdafaa-i Milliye Grubu", Hüsamettin Bey tarafından kurulmuştur. Hüsamettin Bey, bu direktifi almadan hemen önce, Samsun'a vardığında, İstanbul'da ilk teşkilâtlanmayı sağlayabilmek amacıyla, Topkapılı Mehmet Bey'i "Demir" takma adıyla İstanbul'a göndermiştir.²⁰ Topkapılı Mehmet Bey, M. M. Örgütü'nün kuruluşundaki gelişmeleri ve İstanbul'daki faaliyetleri Hüsamettin Bey'e bildirmekle görevli idi.²¹ Böylece, İstanbul'da Müsellâh M. M. Grubu Merkez Heyeti'nin kuruluşu öncesi, Grubun İstanbul sorumlusu, Demir Bey oluyordu. Fakat Mehmet Bey'in Demir takma adıyla görevlendirilmesi gizli tutulup, durum İstanbul'daki gizli gruplara önceden bildirilmediğinden, Demir Bey'in faaliyetleri, diğer gruplara mensup üyelerce, tepkiyle

¹⁶ Samih Nafiz Tansu, İki Devrin Perde Arkası, Anlatan: Hüsamettin Ertürk, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1957, s. 503-504; Hüsamettin Ertürk, Millî Mücadele'de Teşkilât-ı Mahsusa, ATASE Kitaplığı, s. 408. (Grubun adının önceleri Muharip olduğu, sonradan bu ismin Erkânıharbiye'ce değiştirilerek Felâh yapıldığı belirtilmektedir.)

¹⁷ F. Tevetoğlu, Güneş Grubu, Türk Ansiklopedisi, c. 18, s. 191.

¹⁸ Hüsamettin Ertürk, Millî Mücadele'de Teşkilât-ı Mahsusa, ATASE Kitaplığı, s. 65. (Mareşal Fevzi Çakmak'ın dip notu.)

¹⁹ Bu devrede işgal kuvvetlerinin komiserlikleri ve inzibatları İstanbul'u sıkı gözetim altında tutmaktadır. Azınlık ve bölücü cemiyetlerin merkezleri ve bunların önde gelen üyeleri İstanbul'dadır.

²⁰ Samih Nafiz Tansu, İki Devrin Perde Arkası, Anlatan: Hüsamettin Ertürk, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1957, s. 461-470. Hüsamettin Ertürk, Millî Mücadele'de Teşkilât-ı Mahsusa, ATASE Kitaplığı, s. 413.

²¹ Hüsamettin Ertürk, Millî Mücadele'de Teşkilât-ı Mahsusa, ATASE Kitaplığı, s. 413.

karşılanmıştır. ²² Gruba verilen ilk görev, istihbaratı temin olmuştur. Grup için ilk çalışmaya başlayanlar, Polis Müdürü Esat Bey, sivil polis memurlarıdır. ²³

Hüsamettin Bey'in Ankara'ya gitmesinden sonra, Müsellâh M.M. Teşkilatı'nın Heyet-i Merkeziyesi kurulmuş, başkanlığa Süvari Miralay Esat Bey ²⁴; Yönetim Kurulu üyeliklerine ise Topçu Yarbay Kemal Bey, Piyade Kaymakamı Hafız Besim Bey, Sayıştay'dan İhsan Bey, Topkapılı Mehmet Bey seçilmişlerdir. ²⁵

Esat Bey'in İstanbul Valiliği'ne tayininden sonra Müsellâh M. M. Grubu'ndan kopmalar olmuş ve böylece ikinci bir grup teşekkül etmiştir. Ankara'ya bağlı Grubun başına ise, Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle, Harbiye Nezareti Harbiye Dairesi Reisi, Erkânıharp Miralvası İhsan Paşa seçilmiştir. Kopan gruba M.M., ikinci gruba ise Müsellâh M.M. Grubu adı verilmiştir. Hüsamettin Bey, hatıralarında bu grupların vazifelerini şöyle anlatır: "...İstanbul'da müsellâh bir gizli teşkilât kurulmuştu. Bu Teşkilât, bir taraftan, istihbarat ve propaganda işlerini idare eden ve merkezi Ankara'da bulunan M. M. Grubu Teşkilâtı, diğer taraftan heyet-i merkeziyesi İstanbul'da olmakla beraber, gene Ankara'dan idare olunan ve adına Müsellâh Müdâfaa-i Milliye denilen silâhli kuvvetlerden mürekkep muazzam bir kütle teşkil etmekte idi. Bütün bunların emir ve idaresi Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın tensibi ve Müşir, merhum Fevzi Paşa'nın tayini ile uhdemde içtima etmiş bulunmakta idi." ²⁶

1922 içinde Müsellâh M.M. ve M.M. Grupları oldukça kuvvetlenmiştir. ²⁷ Hatta gruplara ait silâhli kuvvetlerden, Anadolu Millî Kuvvetleri'nin desteklenmesi dahi söz konusu olmuştur. 29 Eylül 1338 (1922) tarihiyle Esat Bey'e yazılan bir belgede şöyle denilmektedir:

²² Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, K. 39 c, F. 10640, 10646.

²³ a.g.k., K. 39 c, F. 10640; Samih Nafiz Tansu, İki Devrin Perde Arkası, Anlatılan: Hüsamettin Ertürk, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1957, s. 470.

²⁴ Esat Bey eski Sadrazam İzzet Paşa'nın kardeşi idi. Böylece saraydan haber alma imkânı bulunuyordu.

²⁵ Samih Nafiz Tansu, İki Devrin Perde Arkası, Anlatılan: Hüsamettin Ertürk, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1957, s. 481-482.

²⁶ a.g.e., s. 485.

²⁷ Tarık Zafer Tunaya, Siyasî Müesseseler ve Anayasa Hukuku, İstanbul 1969 (Bu eserinde M. M. Gruplarını baskı grubu olarak göstermektedir.)

“Müdafaa-i Milliye Heyet-i Merkeziyesi Reisi Esat Efendiye

*Müdafaa-i Milliye Heyet-i Merkeziyesi'nin teşkil etmiş olduğu kuvvetlerin zabit, efrat, hayvan, tüfek, makineli tüfek ve top mevcudunu müşar bir kıta kuvve-i umumiyenin süraten irsali mercudur. E. H. Fevzi”*²⁸

M.M. Grubu faaliyetleri arasında en önemlilerinden birisi, İstanbul'dan Anadolu'ya yapılan silâh sevkidir. Bu sevkiyat, 9 eylül 1922'den sonra, daha da hızlanmıştır. Silâh, cephane ve malzemenin Anadolu'ya geçirilmesi için yabancı vapur şirketleriyle anlaşılmıştır. Bu şirketler Fransız Pake Kumpanyası, La Française (Fransez) Şirketi ve Lloyd Trieste'dir. 1 Teşrin-evvel 1339 tarihli bir belgede Grup Başkanı Hüsamettin Bey, La Française Şirketi'nin, M.M. Grubu için çalışmalarını ve sadakatini tastik etmiştir.²⁹ Bu taşımayı kolaylaştırabilmek amacıyla, M.M. ve Felâh Grupları değişik yollar bulmuşlardır. M.M., La Française ile yapılacak taşıma için, tonu 25 liradan olmak kaydıyla mukavele imzalamıştır. Ayrıca, M.M. Grubu'nun bazı üyeleri kanalıyla, Boğazdaki İngiliz Kontrol Heyeti'ne rüşvet verildiği anlaşılmaktadır.³⁰ Bu kaçırma olayına, işgal subaylarının bazılarının göz yumduğu da ortadadır.³¹

Felâh Grubu'nun silâh kaçırma bulduğu yolu ise Hüsamettin Bey, hatıralarında şöyle anlatmaktadır: “... Bu Gruba adımı M. Sefer olarak tanıtmış bulunan ve gerçek adı Mustafa Razi olan vatanperver bir memur, İstanbul'daki İngiliz Haber Alma Şeflerinden olup soyca Bulgaristanlı Ermenilerden ünlü Pandikyan ile temasları sonucunda Pandikyan'ı elde etmiş, bunun üzerine Pandikyan'ın bu Gruba sahip çıktığından İngiliz Haber Alma Servisi'nin öbür Şefi Ermeni Agobyan ile, İngilizlerin deniz işleri haber almasında amir olarak kullandıkları Ermeni Çavuşyan'ın bile Pandikyan'ın bu Gruba sağladığı yardım ve hizmetlerinden haberdar bulunduğu bilgim içinde idi. Anadolu'ya silâh kaçırılacağı zaman Mustafa Razi, Pandikyan aracılığıyla önce basılacak ambardaki İngiliz gözlemlerini

²⁸ Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, K. 39 c, F. 10600.

²⁹ a.g.k., K. 39 c, F. 9928/1

³⁰ a.g.k., K. 39.

³¹ Hüsnü Himmetoğlu, Dumlupınar Zaferini Sağlayan Cephaneyi Anadolu'ya Nasıl Kaçırıştık, Dün ve Bugün, 1.10.1956, s. 30-31.

kaldırır, İngiliz Deniz Komutanlığı aracılığıyla vapuru kontrolle görevli İngiliz ajanı vapura çıkmazdı.”³²

İstanbul’dan Anadolu’ya idarî tecrübesi olan şahıslar ve subayların geçirilmesi de bu gizli gruplaça gerçekleştirilmiştir. Bu sayede Anadolu’daki subay kadrosu³³ ve idarî yönetici kadrosu tamamlanmıştır. Bu kaçırma işlerinde, Sandalcılar ve Mavnacılar Cemiyetlerinin de büyük rolü olmuştur. Bu Cemiyetlere bağlı liderlerin M.M. Teşkilâtı’ndan olmasına özen gösterilmiştir. Bu özen, 2.3.1339 tarihli aşağıdaki belgede açıkça görülmektedir:

“*İstanbul Müdafaa-i Milliye Hey’et-i Merkeziye Reisi İhsan Paşa Hazretlerine Hamallar Kethüdâsı Salih Reis ve rüfekâsının muhakemesi intacına kadar Heyet-i İdaresinin İngilizlere mütemayil ellerde kalmasını mahzurlu gördüğümünden Sandalcılar, Mavnacılar Heyet-i İdareleri dahi dahil olduğu halde umumun Teşkilâtımıza merbut ve Heyet-i Merkeziye’ce müntehip kimselere tevdi olunması için lâzım gelenler nezdinde teşebbüsat ifası zımında İstanbul Kumandanlığı’na işaret kılınmıştır.*

Keyfiyeti bittakip İstanbul’un tertibat-ı tedafüyyesini duçar-ı halel etmemek ve İngiliz casuslarının Teşkilâtımıza sokulmasına meydan vermemek üzere Heyet-i İdarelerin daima metin ve sadık ellerde bulundurulmasına hasr-ı himmet buyurulmasını rica ederim.

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi

Müşir

*Fevzi”*³⁴

Ayrıca M.M. Grubu’na Hamallar Teşkilâtı’nın büyük yardımları olmuştur. Bu Teşkilâtın önemini, M.M. Grubu Başkanı Hüsametdin Bey’in Demir Bey’e yazısındaki (18.1.1339) şu satırlar ortaya koymaktadır: “...amele meselesinin kıymet ve ehemmiyeti ne derecelere kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Erkânıharbiye-i Umumiyesince taktir olunduğunu ordumuzun muhtaç olduğu ikmal işlerini temin ve vapurlara nakliyatta bu zevata merbut olduğunu, Hamallar Teşkilâtı’nın cansiperâne hidematını yeni Müstantik Cevdet Bey’e bildirmek ve tenvir etmeniz muktezidir...”³⁵

³² Hüsametdin Ertürk, Milli Mücadelede Teşkilât-ı Mahsusa, ATASE Kitaphı, s. 408-409; (12 Şubat 1337 ile 20 Aralık 1338 tarihi arasında İstanbul’dan Yalova, İzmit, İnebolu, Akçaşehir, Zonguldak, Samsun, Mersin limanlarına 22 sefer yapılmış; yaklaşık 730 ton malzeme Anadolu’ya geçirilmiştir. bk. Hüseyin Dağtekin, İstiklâl Savaşı’nda Anadolu’ya Kaçırılan Mühimmat ve Askerî Eşya Hakkında Tanzim Edilmiş Mühim Bir Vesika, Tarih Vesikaları Dergisi, 1.1.1955, s. 9-15.)

³³ Heyet, Atatürk maddesi, İslam Ansiklopedisi, c. I, s. 748.

³⁴ Ankara Üniversitesi İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, K. 39 c, F. 10606; K. 39 c, F. 10608.

³⁵ a.g.k., K. 39 c, F. 10612.